

Ekologická újma a ochrana přírody:
Transpozice směrnice 2004/35/ES z
pohledu ochrany přírody

23.4.2008

JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

stejskal@prf.cuni.cz

Prameny:

- směrnice Rady a EP č.2004/35/ES, o prevenci a nápravě škod na životním prostředí
- Transpoziční zákon – gestor MŽP, duben 2008 Senát vrátil předlohu s připomínkami Poslanecké sněmovně
- Vztahy k zákonu č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Směrnice 2004/35/ES

- Směrnice se nezabývá všemi kategoriemi ztrát na životním prostředí, ale jen třemi kategoriemi škod vázanými na složky životního prostředí, kterými jsou voda, půda a **vybrané části přírody**.
- Režim směrnice je založen na objektivní odpovědnosti (*strict liability*) provozovatelů vybraných rizikových činností, který je doplněn režimem subjektivní odpovědnosti (*non-fault liability*) provozovatelů ostatních provozních činností ve vztahu ke škodám na vybraných částech přírody.

Vybrané části přírody

=chráněné druhy a přírodní lokality podle čl.2 odst.3 směrnice 2004/35/ES:

- druhy a lokality ze 1) směrnice č.79/409/EHS o ochraně volně žijících druhů ptáků, resp. 2) směrnice č.92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin,
- výjimečně i jiné druhy či lokality stanovené členským státem.

Čl.2 odst.3

I.Ptačí druhy

- 1) Ohrožené:příloha I. směrnice
79/409/EHS
- 2) Stěhovavé druhy čl.4 odst.2 sm.
79/409/EHS

II. Ostatní druhy živočichů a rostlin v přílohách II a IV směrnice č.92/43/EHS

Čl.2 odst.3 (pokračování)

I. Biotopy

1) Ptačích druhů

A) Ohrožené: příloha I. směrnice 79/409/EHS

B) Stěhovavé druhy čl.4 odst.2 sm. 79/409/EHS

2) Ostatních druhů: příloha II. sm. 92/43/EHS

II. Přírodní stanoviště podle přílohy I. sm. 92/43/EHS

III. Místa rozmnožování nebo odpočinku druhů vyžadujících přísnou ochranu: příloha IV. směrnice 92/43/EHS

Čl.2 odst.1 směrnice

- škoda na chráněných druzích a přírodních lokalitách = škodou, jenž má negativní účinek na dosažení nebo udržení příznivého stavu ochrany životního prostředí takových lokalit a druhů;
- kritéria pro stanovení negativního účinku jsou v příloze I. směrnice;
- negativní účinek je též vyloučen, pokud provozovatel
  - jednal v souladu s vydaným rozhodnutím o odchylce ze zákazů podle čl.9 směrnice o ptácích, resp. čl.16 směrnice o stanovištích nebo
  - jednal v souladu s opatřeními vyplývajícími z posouzení vlivů záměru na soustavu Natura 2000 podle čl.6 odst.3 a 4 směrnice o stanovištích

Příloha II. směrnice

- Katalog pro vybírání nejvhodnějších opatření k nápravě škod na chráněných druzích a přírodních stanovištích
- Společné zásady s nápravou škod na vodě
- Primární náprava
- Doplnková náprava
- Vyrovnávací náprava

Transpoziční zákon 2008 (?)

- Speciální k zák.č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- Četné odkazy na zák.č.114/1992 Sb., např.předmět ochrany, případy vyloučení negativního účinku, zachování kompenzačních opatření v „naturových“ lokalitách,atd.
- Speciální veřejná správa na územích NP a CHKO
- Řešení procesních „překryvů“ obou zákonů

Ochrana přírody v EU

Komunitární legislativa ES upravuje okruhy:

- i) regulace obchodování s druhy podle CITES**
- ii) regulování lovu volně žijících živočichů**
- iii) ochrana druhů ex situ - ZOO**
- iv) druhovou ochranu in situ**
- v) územní ochranu – soustava Natura 2000**
- vi) ochrana zvířat v lidské péči + welfare**

Územní a druhová ochrana

Základem (inspirací) pro tvorbu komunitární legislativy tvořila Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť (Bern, 1979)

2001 Strategie udržitelného rozvoje , cíl zastavit do roku 2010 úbytek biodiverzity

2002 – Šestý akční program životní prostředí 2002-2010 , čl.6 písm.a) Ochrana přírody a biologické rozmanitosti

Hlavní prameny platné právní úpravy:

Směrnice č. 79/409/EHS o
ochraně volně žijících
ptáků

(Směrnice o ptácích)

Směrnice č. 92/43/EHS o
ochraně přírodních
stanovišť,
volně žijících živočichů a
planě rostoucích rostlin

(Směrnice o stanovištích)

Směrnice Rady č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků

- Základ tvoří:
- 1) územní ochrana (obecná a zvláštní ochrana stanovišť, zřizování chráněných území)
- a
- 2) druhová ochrana (ochrana druhů in situ, ochrana stěhovavých druhů, zákaz komerčního využívání), výjimky z druhové ochrany: lov, obchod, speciální případy ve veřejném zájmu)

Směrnice Rady č. 79/409/EHS o ochraně volně žijících ptáků

- **cíl:** ochrana všech druhů ptáků přirozeně se vyskytujících ve volné přírodě na evropském území členských států;
ochrana se vztahuje na ptáky, jejich vejce, hnízda a stanoviště
směrnice upravuje i přísné podmínky regulování těchto druhů a stanoví pravidla pro jejich využívání; dále stanoví ochranu před nepůvodními druhy
- Příloha I – seznam ohrožených druhů → povinnost členských států vytvářet oblasti zvláštní ochrany (*Special Protection Areas, SPAs*) za účelem ochrany stanovišť těchto druhů (tzv. ptačí oblasti)
  - Příloha II – seznam druhů, které mohou být loveny podle národní legislativy členských států
  - Příloha III – seznam druhů, jejichž příslušníci mohou být drženi pro komerční účely, nabízení k prodeji a prodávání za předpokladu, že byli legálně usmrceni nebo odchyceni nebo získáni jiným zákonným způsobem
  - Příloha IV – zakázané metody lovu, odchytu a usmrcování ptáků
  - Příloha V – otázky, kterým má být věnována zvláštní pozornost, např. vědecký výzkum

Odchylný postup při obecné ochraně ptáků

Výjimky ze zákazů

- Taxativní případy, kdy je možné povolit odchylný postup (obvykle důvody ve veřejném zájmu)
- Obligatorní obsah rozhodnutí
  - a) předmět
  - b) prostředky povolené pro odchyt nebo zabíjení,
  - c) důvod pro odchylný postup,
  - d) podmínky
  - e) způsob kontrol.

Směrnice Rady č. 92/43/EHS o stanovištích

→ CÍL: přispět k zajištění biologické rozmanitosti na území členských států EU

→ základní povinnosti členských států:

1) Územní a 2) druhová ochrana

- 1) navrhnout seznam lokalit, v nichž se vyskytují přírodní stanoviště uvedená v příloze I a stanoviště druhů uvedených v příloze II,

a předložit jej Evropské komisi, která schválí seznam lokalit významných pro Společenství (*Sites of Community Importance, SCI*) vyskytujících se v jednotlivých členských státech;

příslušný členský stát je poté povinen vyhlásit dané lokality jako zvláštní oblasti ochrany (*special areas of conservation, SAC*) – v ČR tzv. evropsky významné lokality

- 2) přijmout nezbytná opatření pro vytvoření systému přísné ochrany druhů uvedených v příloze IV

Evropsky významné lokality

- **Ochrana stanovišť (typy biotopů** – např. vodní toky, rašeliniště, lesy určitého typu, jeskyně),
- **ochrana ohrožených druhů živočichů nepatřících mezi ptáky** (např. vydra, bobr, rys, medvěd, čolek, kuňka, mihule, rak, losos, vranka, motýli, atd.) a
- **ochrana ohrožených druhů rostlin** (střevíčník pantoflíček, koniklec, hořeček, pelyněk, atd.)

Směrnice o stanovištích – Přílohy:

- **Příloha I – typy přírodních stanovišť
+ Příloha II – druhy živočichů a rostlin
v zájmu Společenství, jejichž ochrana vyžaduje vyhlášení zvláštních
oblastí ochrany**
- Příloha III – kritéria pro výběr lokalit vhodných jako lokality významné pro Společenství a pro vyhlášení jako zvláštní oblasti ochrany
- Příloha IV – druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, které vyžadují přísnou ochranu
- Příloha V – druhy živočichů a rostlin v zájmu Společenství, jejichž odebrání z volné přírody a využívání může být předmětem zvláštních opatření
- Příloha VI – zakázané metody a prostředky odchyту a usmrcování a způsoby přepravy

Územní ochrana přírodních stanovišť podle směrnice č.92/43/EHS

- 1) podle Přílohy I.směrnice – habitaty (cca.225)
- 2) podle Přílohy II.směrnice – biotopy vybraných druhů (cca.800)
- Ad 1): - ohrožené
  - vzácné
  - výjimečné v rámci biogeografických regionů
- Ad 2): - ohrožené
  - zranitelné
  - vzácné

Druhov ochrana podle čl.12-16 Směrnice .92/43/EHS

- Výjimky (odchylky) podle čl.16 z druhov ochrany
- Podmínky:
  - 1) Neexistuje alternativn řešení,
  - 2) Zachování dobrého stavu populace príslušného druhu navzdory udlen výjimce
  - 3) Odchylka jen z vymezených důvodů

NATURA 2000

= spojitá evropská ekologická soustava zvláštních oblastí ochrany (čl. 3 odst. 1 Směrnice o stanovištích)

www.natura2000.cz

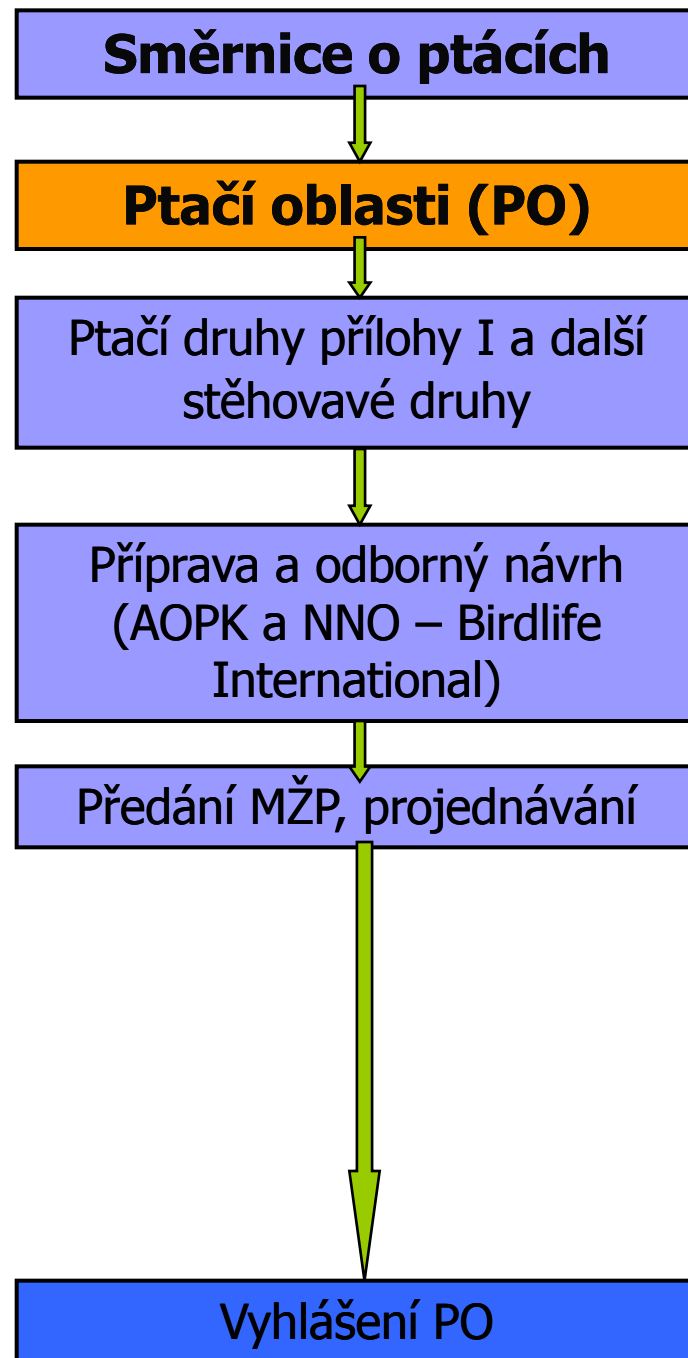
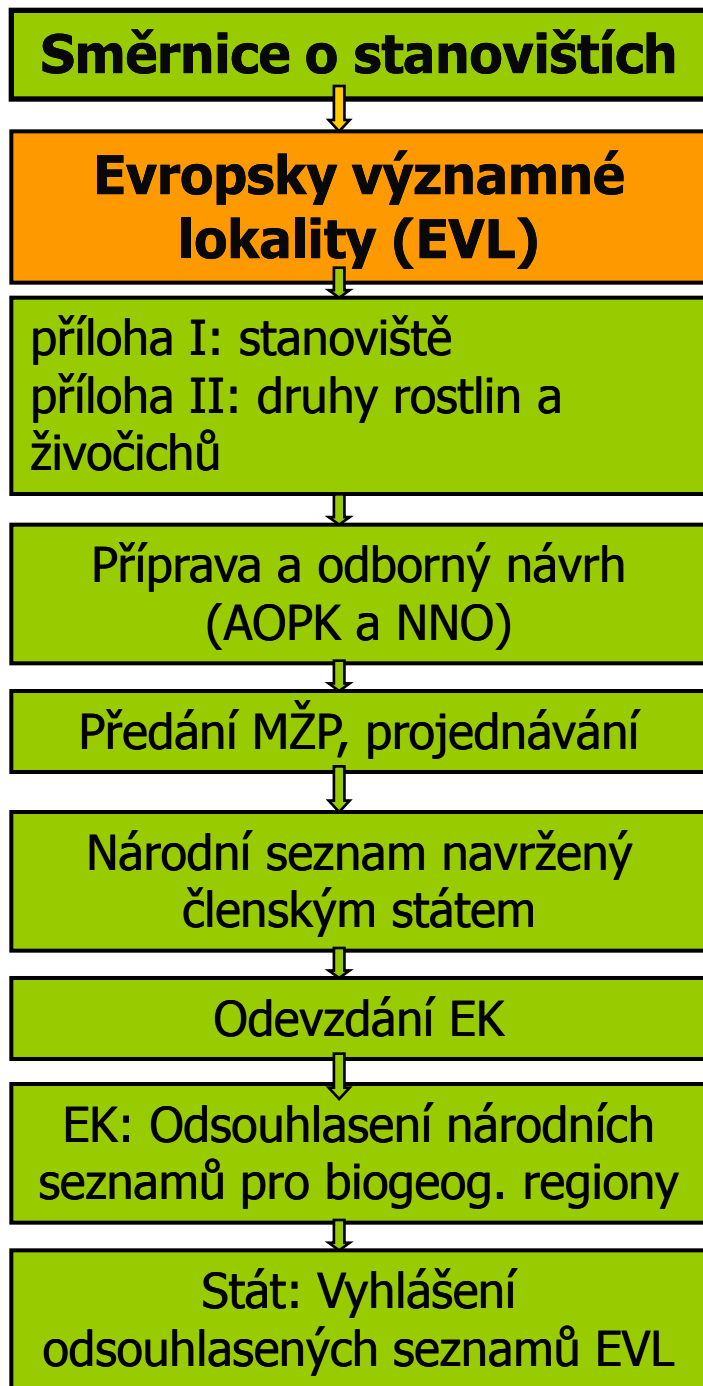
→

tvorena evropsky významnými lokalitami dle Směrnice o stanovištích
a ptačími oblastmi dle Směrnice o ptácích

rozdíl ve způsobu vyhlášení jednotlivých oblastí ochrany :

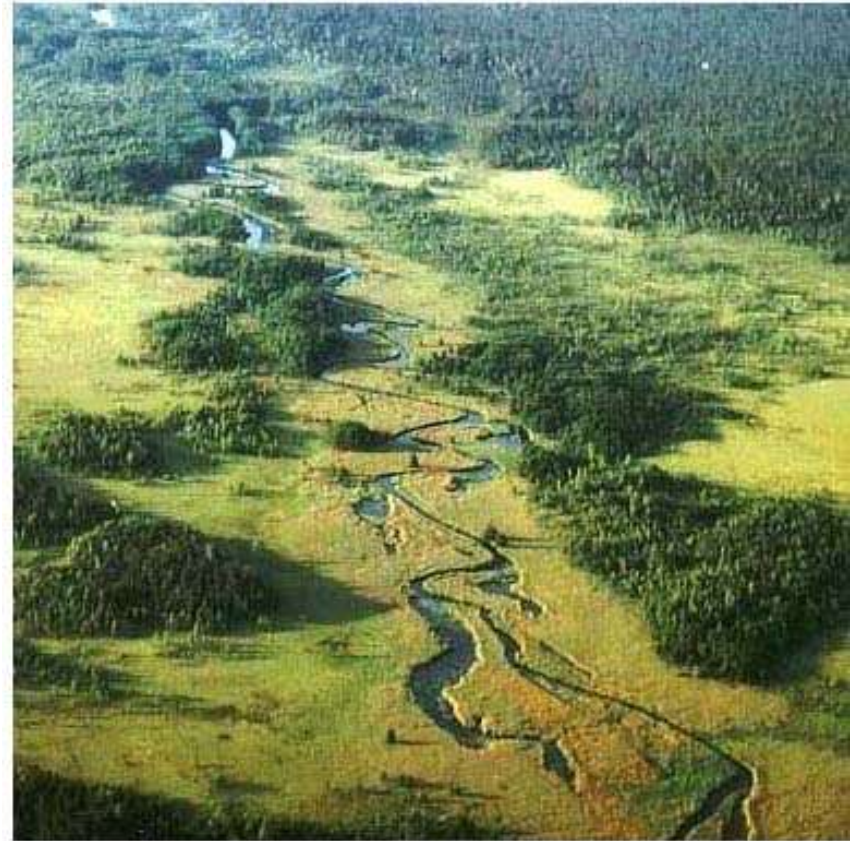
(ptačí oblasti samostatně každým členským státem, evropsky významné lokality složitým procesem zahrnujícím Evropskou komisi)

Povolování ekonomických aktivit

- V území Natura 2000 není apriori vyloučen žádný investiční záměr
- Nutnost ale povolení
- Podmínkou kladného povolení předchozí posouzení vlivů záměru, zda nebude mít negativní vliv na populace druhů a jejich biotopů a typy přírodních stanovišť, a to z hlediska jejich zachování v příznivém stavu

Transpozice evropského komunitárního práva ochrany přírody v ČR

- Transpozice provedena novelou zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, vyhlášenou pod č. 218/2004 Sb.
- účinnost od 28. 4. 2004
- Druhová ochrana § 5a, 5b, § 56
- Natura 2000: část čtvrtá - §§ 45a – 45i

Soustava Natura 2000

je tvořena

- ptačími oblastmi (PO)
- evropsky významnými lokalitami (EVL)

ve všech lokalitách – přesně definované předměty ochrany:

- druhy podle směrnice o ptácích : **nařízení vlády č. 51/2005 Sb.**, kterým se stanoví druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti.

druhy z příl. II a IV směrnice o stanovištích a typy přírodních stanovišť z příl. I směrnice o stanovištích **vyhláška MŽP č.166/2005 Sb.**, kterou se provádějí některá další ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny v souvislosti s vytvářením soustavy NATURA 2000.

Soustava Natura 2000

Ptačí oblasti

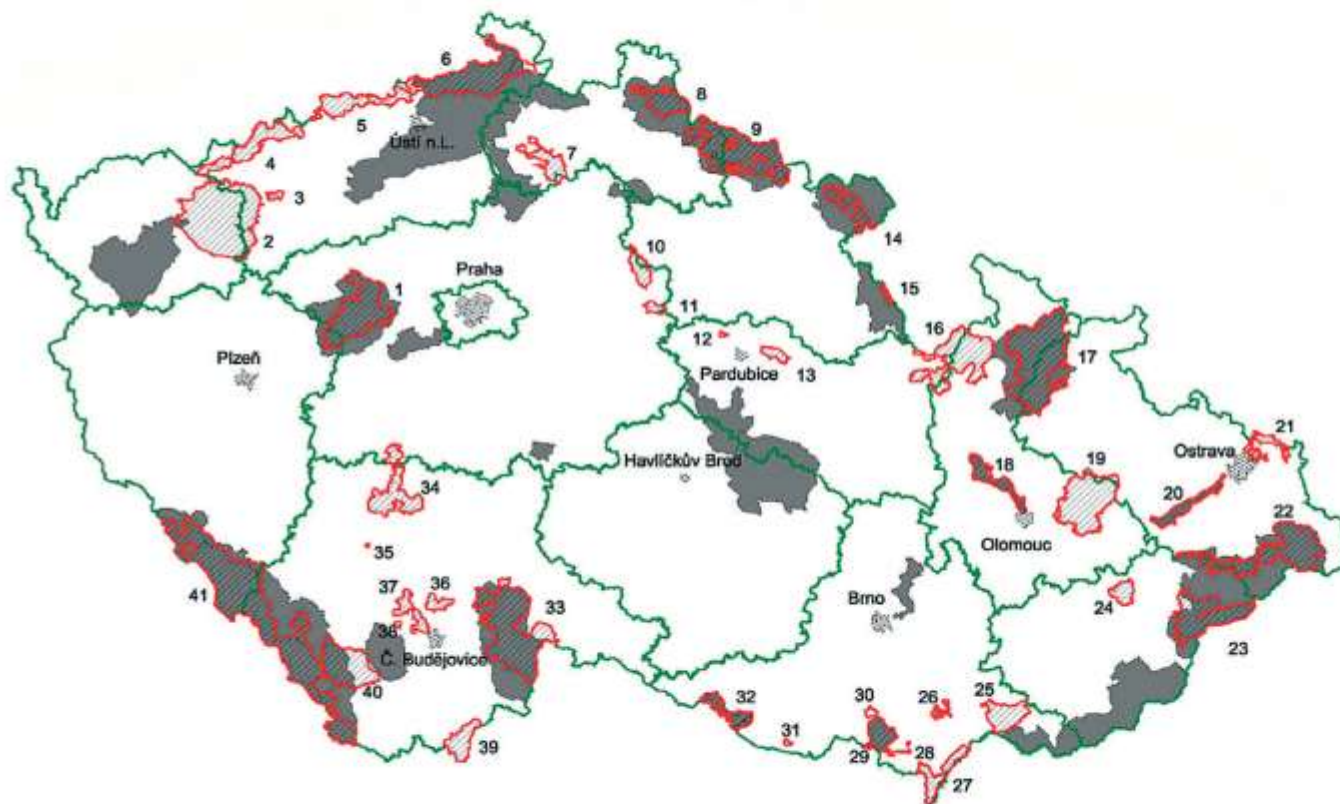
- 38 PO vládou schváleno r. 2004 lze je nalézt ve Sbírce zákonů pod čísly 530 až 535/2004 Sb., 598 až 609/2004 Sb., 679 až 688/2004 Sb. a 19 až 28/2005 Sb.
od 1.6.2008 bude účinné další nařízení 165/2007 Sb.

Evropsky významné lokality

- 863 EVL-jejich seznam v nařízení vlády č. 132/2005 Sb. (účinné od 15. 4. 2005)
- Komise ES v 2007 schválila první seznamy
- Vyhlášeno ve Sb.z. 81/2008

Ptačí oblasti

- 1 Křivoklátsko
- 2 Doupovské hory
- 3 Vodní nádrž Nechanice
- 4 Novodomské rašeliníště - Kovářská
- 5 Východní Krušné hory
- 6 Labské pískovce
- 7 Českolipsko - Dokeské pískovce a mokřady
- 8 Jizerské hory
- 9 Krkonoše
- 10 Rožďalovické rybníky
- 11 Žehuňský rybník - Žehuňská obora
- 12 Bohdanečský rybník
- 13 Komárov
- 14 Broumovsko
- 15 Orlické Záhoří
- 16 Králický Sněžník
- 17 Jeseníky
- 18 Litovelské Pomoraví
- 19 Libava
- 20 Poodří
- 21 Heřmanský stav - Odra - Poolzí
- 22 Beskydy
- 23 Horní Vsacko
- 24 Hostýnské vrchy
- 25 Bzenecká Doubrava - Strážnické Pomoraví
- 26 Hovoransko - Čejkovičko
- 27 Soutok - Tvrdonicko
- 28 Lednické rybníky
- 29 Pálava
- 30 Střední nádrž Vodního Díla Nové Mlýny
- 31 Jaroslavické rybníky
- 32 Podyjí
- 33 Třeboňsko
- 34 Údolí Otavy a Vltavy
- 35 Řežabinec
- 36 Hlubočké obory
- 37 Českobudějovické rybníky
- 38 Dehtář
- 39 Novohradské hory
- 40 Boletice
- 41 Šumava

Případy vyloučení nepříznivých účinků vyplývajících z jednání provozovatele, k němuž byl oprávněn – čl.2 odst.1 směrnice 2004/35/ES

- Zákon č.114/1992 Sb.
  - 1) Odchylný postup z druhové ochrany ptáků § 5b zákona
  - 2) Odchylný postup ze zvláštní druhové ochrany § 56 zákona
  - 3) Jednání v souladu s opatřeními vyplývajících z posouzení vlivu záměru § 45i zákona

Obecná ochrana ptáků

- § 5a, 5b zákona č.114/1992 Sb.
- **§ 5a:** Ochrana všech druhů volně žijících ptáků na evropském území včetně mrtvých jedinců a částí a výrobků z nich
- Zákaz usmrcování, chytání, lovení, vybírání hnízd, ničení hnízd a vajec, rušení, držení, chov, prodej, nabízení k prodeji přeprava za účelem prodeje
- Výjimky ze zákazů – druhy (vyhláška č.166/2005) a činnosti či důvody (§ 5b z.č.114/1992 Sb.)

Obecná ochrana ptáků

- **§ 5b odst. 1** – rozhodnutí úřadu ochrany přírody o odchylném postupu (výjimka ze zákazu)
  - Neexistuje-li jiné uspokojivé řešení
  - Taxativní případy, kdy je možné povolit odchylný postup
- § 5b odst. 4 – možnost MŽP vydat vyhlášku pro určité druhy, OU obcí s rozšířenou působností pak rozhodne, zda podmínky k uplatnění vyhlášky již nastaly.
- Obligatorní obsah rozhodnutí:
  - a) označení druhů a množství ptáků, na které se má odchylný postup vztahovat,
  - b) prostředky, způsob nebo metody povolené pro odchyt nebo zabíjení,
  - c) důvod pro odchylný postup vycházející z § 5b odst. 1 nebo 2, podmínky a časové a místní okolnosti, za nichž lze takto postupovat,
  - d) způsob kontrol, které bude orgán ochrany přírody stanovující odchylný postup provádět.

Příklad „odchylkové“ vyhlášky

- Vyhláška č.294/2006 Sb., kterou se stanoví podmínky pro odchylný postup při usmrcování špačka obecného na vinohradech

Sturnus vulgaris

Základní ochranné podmínky ZCHD

- Specificky pro rostliny (§ 49) a živočichy (§50)
- Zvláště chráněné rostliny jsou chráněny ve všech svých podzemních a nadzemních částech a všech vývojových stádiích; chráněn je rovněž jejich biotop.
- Zvláště chránění živočichové jsou chráněni ve všech svých vývojových stádiích. Chráněna jsou jimi užívaná přirozená i umělá sídla a jejich biotop.
- ZOP=zakázané činnosti
- Výjimky ze zakázaných činností (společné pro rostliny a živočichy ZCHD - § 56)

Výjimky ze zákazů (§ 56)

- Podmínky:
- 1) převaha jiného veřejného zájmu nad zájmem ochrany přírody
- 2) neexistuje-li jiné uspokojivé řešení
- 3) udržení přirozeně se vyskytující populace druhu v příznivém stavu
- 4) je naplněn některý z důvodů pro výjimku
- 5) obligatorní obsah rozhodnutí či vyhlášky

Výjimky ze zákazů (§ 56)

- a) v zájmu veřejného zdraví nebo veřejné bezpečnosti,
- b) v zájmu obrany státu,
- c) v zájmu bezpečnosti leteckého provozu nebo provozu na dopravně významné vodní cestě, nebo v zájmu stavby dálnice a rychlostní silnice,
- d) v zájmu předcházení závažným škodám na úrodě, domácích zvířatech či lesích nebo závažným škodám v rybářském nebo vodním hospodářství,
- e) za účelem ochrany živočichů, rostlin nebo jejich stanovišť nebo ochrany přírodních stanovišť,
- f) pro účely výzkumu nebo vzdělávání,
- g) pro účely opětovného osídlení určitého území populací druhu nebo opětovného vysazení v původním areálu druhu nebo pro chov v zajetí pro tyto účely, včetně umělého rozmnožování rostlin,
- h) z ostatních naléhavých důvodů s výrazně převažujícím veřejným zájmem včetně těch, které jsou sociální a ekonomické povahy, jež mají příznivé důsledky pro životní prostředí, nebo
- i) v zájmu využívání určitých ptáků pro sokolnické účely podle zvláštního právního předpisu.

Základní povinnosti státu v územích soustavy Natura 2000

- **Hlavní cíl: udržovat předměty ochrany lokalit (PO/EVL) ve stavu stejném jako v době vyhlášení/navržení (tj. nezhoršování)**
- **zajištění předběžné ochrany EVL 45b ZOPK**
- **sledování stavu lokalit (PO/EVL)– všechny orgány ochrany přírody – MŽP zpracuje výsledky a pošle Evropské komisi § 45f ZOPK**
- **zajistit hodnocení vlivů záměrů & koncepcí, které by mohly mít významný vliv na předměty ochrany lokalit (PO/EVL) 45h, 45i ZOPK**

Hodnocení vlivů záměrů & koncepcí, které by mohly mít významný vliv na PO/EVL

- 45h, 45i ZOPK
- **Není apriori vyloučen žádný ekonomický záměr, ale je nutné jej podrobit hodnocení dopadů na předmět ochrany PO/EVL – tzv.naturové hodnocení**

Posuzování: probíhá vždy v rámci EIA/SEA

- **věcně podle z.č.114/1992 Sb.**
- **procesně podle z. č. 100/2001 Sb. (ZPV)**

Vztah obou zákonů:

- **ZPV – speciální z hlediska procesního**
- **ZOPK – speciální z hlediska věcného**
- **Neprovázanost obou zákonů**

Hodnocení vlivů záměrů & koncepcí, které by mohly mít významný vliv na PO/EVL

- **pokud je „naturové“ hodnocení nutné, musí se provést EIA i kdyby „běžná“ EIA nebyla zapotřebí**
- **Bez naturového hodnocení nelze vydat rozhodnutí o schválení koncepce nebo záměru - § 45i odst.8 z.č.114/1992 Sb.= procesní i obsahová závaznost**

Hodnocení vlivů záměrů & koncepcí, které by mohly mít významný vliv na PO/EVL

- Povinnost hodnocení při splnění podmínek
  - a) jakýkoli záměr/koncepce
  - b) samostatně & ve spojení s jinými
  - c) významný vliv možný (ne prokázaný) na PO/EVL

Je-li vliv vyloučen ve zjišťovacím řízení
podle § 45i odst.1 zák.114/1992 Sb.:

- **záměr lze realizovat ihned**
- **vypadá z režimu § 45h a 45i**
- **vůbec nespadá pod § 45i odst.8)
(důležité pro stavební úřady!)**

Nelze-li významný vliv vyloučit:

- nutné posouzení prostřednictvím procesu EIA/SEA
- Procesní postup: podle z.č.100/2001 Sb.
- Do procesu vstupuje specializovaná autorizovaná osoba podle § 45i odst.3 z.č.114/1992 Sb. “naturová” část dokumentace a posudku
- vyhláška č. 468/2004 Sb., o autorizovaných osobách podle ZOPK
- Stanovisko EIA/SEA: 2 části:
  - “EIA/SEA”
  - “Natura 2000” (EVL/PO)

Výsledek hodnocení

- Pozitivní nebo negativní stanovisko
- Pokud hodnocení
  - prokáže negativní vliv na PO/EVL a
  - neexistuje variantní řešení s menším negativním vlivem nebo bez něj,

Ize navrženou koncepci nebo záměr schválit jen z naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu a za současného uložení kompenzačních opatření nezbytných pro zajištění ochrany a celistvosti území Natura 2000 postupem podle § 45i odst. 11 zákona č.114/1992 Sb.

U tzv.prioritních EVL Ize schválit jen z důvodů týkajících se veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti nebo příznivých důsledků nesporného významu pro životní prostředí; z jiných důvodů jen na základě stanoviska EK

Než bude transpoziční zákon schválen?

- Použití recentních režimů právní odpovědnosti

Použití recentních režimů právní odpovědnosti

- Náhrada škody podle občanského zákoníku
- Použitelnost jen v těch případech, kdy lze prokázat škodu na věci, vlastnické právo a vyčíslit škodu
- U chráněných druhů a přírodních stanovišť téměř nemožné

Použití recentních režimů právní odpovědnosti

- Náprava ekologické újmy
- Obecná úprava: § 10 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí: ekologická újma = „*ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti*“ , tj.,bez ohledu na skutečnost, zda k újmě dojde na vlastnitelné či vlastněné složce životního prostředí.
- § 27 formy nápravy

Použití recentních režimů právní odpovědnosti

- Náprava ekologické újmy
- Zvláštní úprava: 86 zákona č.114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
- *odstranění následků neoprávněných zásahů*
- *absence preventivních opatření v § 86, jisté možnosti v jiných paragrafech (§ 66, §80 odst.2)*

§ 86 zák.č.114/1992 Sb.

- *Každý, kdo poškodí, zničí nebo nedovoleně změní části přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona, je povinen navrátit ji do původního stavu, pokud je to možné a účelné.*
- *O možnosti a podmínkách uvedení do původního stavu rozhoduje orgán ochrany přírody.*
- *Jestliže uvedení do původního stavu není možné a účelné, může orgán ochrany přírody uložit povinnému, aby provedl přiměřená náhradní opatření k nápravě. Jejich účelem je kompenzovat, byť jen zčásti, následky nedovoleného jednání.*
- *Uložením povinnosti uvedení do původního stavu či náhradního opatření není dotčena povinnost náhrady škody podle jiných předpisů ani možnost postihu za přešůpek nebo protiprávní jednání či trestný čin.*

Doporučená literatura:

Úvod
JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.
do právní úpravy
ochrany přírody
a péče o biologickou
rozmanitost

- Vojtěch Stejskal: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. 592 stran. Praha 2006.
- Nakladatelství Linde, a.s. Praha

